

- використання групових інтересів та ін.

Одним із важелів, які мають прихований вплив на топ-менеджмент є так званий наблизений персонал – спічрайтери, охоронці, обслуга. Зазначені особи мають безпосередній контакт із представниками керівництва, що з одного боку, може створювати сприятливі умови для їх впливу на керівників, а з іншого, для отримання ними конфіденційної інформації.

1. Бебик В. М. Політичний маркетинг і менеджмент. – К., 1996. 2. Борсук В. О., Струганець Б. В. Основи безпеки життєдіяльності [Електронний ресурс]: <http://www.tnpu.edu.ua/kurs/t7.htm>. 3. Волга В. А. Закулисьє / Беседи с журналістом Іваном Бессмертним. – К., 2007. 4. Выдрин Д. И. Очерки практической политологии. – К., 1991. 5. Головатий М. Ф. Політичний менеджмент: Навч. посіб. – К., 2005. 6. Долженков О. Тіньовий аспект політичного процесу в Україні: феномен адміністративно-економічних кланів // Людина і політика. – 2000. - № 2. 7. Колпаков В. М., Дмитренко Г. А. Стратегический кадровый менеджмент. – К., 2005. 8. Куріло В.С. Види латентної політики // Сучасна українська політика. Вип.6. – К., Миколаїв, 2004. 9. Литвин В. Політична арена України: Дійові особи та виконавці. – К., 1994. 10. Мосов С., Рублюк О. Формирование и реализация управленческих решений: обоснование базовых принципов и структуры процесса// Персонал. – 2004. - № 8. 11. Ольшанский Д. В. Политико – психологический словарь. – М., 2002. 12. Ольшанский Д. В. Политический PR. – СПб., 2003. 13. Пойченко А. М. Політика: теорія і технології діяльності. – К., 1996. 14. Президентський апарат: етапи формування. – К., 2004. 15. Пушкарева Г. В. Политический менеджмент. – М., 2002. 16. Сич О. Адміністративний ресурс у технологіях тіньової політики України// Визвольний шлях. – 2001. - №11. 17. Табачник Д. В. «Утиный суп» по-українски. – Харьков, 2008. 18. Уряд упорядкував питання щодо відкритості про свою діяльність. Коментарі Департаменту комунікації// Урядовий портал. [Електронний ресурс]: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=41146450&cat_id=103615. 19. Шатун В. Т. Основи менеджменту: Навч. пос. – Миколаїв, 2006.

Х. Голинська

ЗАХІДНА ПОЛІТОЛОГІЯ ПРО ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КОАЛІЦІЙНИХ УРЯДІВ

Причиною перманентних інституційних конфліктів, що зумовлюють кризові явища у політичній сфері українського суспільства, найчастіше називають відсутність чіткого розмежування сфер повноважень Президента України та Кабінету Міністрів України. Проте, не менш негативний вплив здійснює і брак політичної відповідальності політичних партій, роль яких після конституційної реформи та внесення змін до виборчого законодавства значно зросла. Оскільки сучасна демократія є демократією партійною, одним з ключових напрямів подолання політичної кризи може стати саме створення

механізмів відповідальності політичних партій. Для цього варто комплексно розглянути цю проблему, щоб виробити рекомендації для політичних і партійних лідерів щодо посилення партійно-політичної відповідальності в Україні.

Через те що рівень наукової розробки проблеми політичної відповідальності політичних партій сьогодні низький, предметом окремих досліджень має стати аналіз уже існуючих напрацювань західної політології. Є два основні напрями вивчення цієї проблематики – відповідальність політичних партій за двопартійних систем та політичну відповідальність коаліцій. Враховуючи, що в Україні жодна партія не в змозі набрати достатньо голосів, щоб самостійно сформувані більшість, особливу увагу слід приділити другому напрямку. Тому метою даної статті є аналіз основних тенденцій дослідження партійно-політичної відповідальності коаліцій у західній політології.

Однією із ключових проблем реалізації партійно-політичної відповідальності є чітка ідентифікація її суб'єкта чи суб'єктів. У державах із двопартійними системами та парламентаризмом (парламентські республіки чи парламентські монархії), політична партія, що перемогла на виборах, одноосібно створює більшість у парламенті та формує уряд. Відповідно, друга велика партія переходить в опозицію, лідери якої входять до тіньового уряду, проводячи моніторинг діяльності влади та розробляючи альтернативний політичний курс. Яскравим зразком такої реалізації партійно-політичної відповідальності є Велика Британія.

У США, як правило, виконавчу та законодавчу владу контролюють різні політичні партії, взаємодія та взаємоконтроль яких відбувається через розвинену систему стримувань та противаг. Главою держави та виконавчої влади є президент і його передвиборча програма лягає в основу політичного курсу країни. Йому протистоїть не менш сильний Конгрес, який має важелі впливу на президента та законодавчо захищений від розпуску. При цьому, партійна належність президента є відомою, відповідно, будь-яке відхилення від задекларованого курсу без поважних причин негативно вплине на рейтинг політичної партії в цілому. Тут немає чіткої опозиції до політичного курсу загалом і критикуються лише окремі дії чи проекти, а ті програми, які дійсно підуть на користь державі, приймаються обома партіями спільно.

Тобто, рівень партійно-політичної відповідальності у двопартійних системах є достатньо високим, незалежно від форми правління держави. На противагу цьому, для континентально-європейських країн характерна багатопартійність. Оскільки окрема політична партія, як правило, не має достатньо голосів, щоб самостійно визначати політичне майбутнє держави, формування однопартійного уряду тут скоріше є винятком, аніж правилом. Політичні партії утворюють електоральні чи урядові коаліції, які є результатом домовленостей партійних лідерів стосовно політичного курсу та розподілу посад. Відповідно, партії змушені відступати від своїх передвиборчих обіцянок. Тому одним із основних напрямів досліджень у західній політології в рамках вивчення партійно-політичної відповідальності

є можливості та шляхи забезпечення цієї відповідальності у державах із коаліційними урядами.

У статті “Короткотермінові чи довготермінові коаліції: електоральна відповідальність тарозмір громадського сектору” Кетлін Бан (Каліфорнійський університет) та Френсіс Розенблум (університет Єль) стверджують, що будь-який демократичний уряд є завжди коаліційним. Навіть, якщо він формується лише однією партією, вона уже є коаліцією різноманітних груп інтересів у суспільстві. Як наслідок, у багатопартійних країнах із пропорційною виборчою системою, де уряди створюються політичними партіями, які представляють вузькоспрямовані інтереси, соціальні видатки бюджету прямо пропорційні кількості партій, представлених в уряді. У протилежному випадку, політичні партії, що входять до правлячої коаліції, матимуть менше шансів отримати більшість голосів на наступних виборах [2, с. 263].

Ті партії, які дійсно прагнуть втілити у життя власний політичний курс, намагаються створити коаліції ще до виборів. За таких умов майбутній політичний курс буде зрозумілий і партнерам по коаліції, і виборцям. Однак, постає ще одна проблема – тривалість існування коаліцій, які можуть бути довготерміновими та короткотерміновими. Якщо різні політичні сили та групи інтересів постійно взаємодіють у межах одного блоку чи політичної партії, такі коаліції мають назву довготермінові. На противагу цьому, коаліції, що існують лише до наступних виборів або навіть менше, а тоді розпадаються – короткотермінові [2, с. 251].

Для з’ясування чинників, які впливають на тривалість існування коаліцій, науковці використовують різноманітні статистичні та математичні методи та приходять до висновку, що їхня життєздатність значною мірою залежить від сумісності політичних позицій та принципів політичних партій. Метою будь-якої політичної партії є завоювання та збереження підтримки певної групи людей, відповідно, вона завжди прагне підкреслити позитивні наслідки своїх дій, як самостійних, так і в складі коаліції, саме для цієї групи чи груп [2, с. 254]. Тому, якщо у коаліцію входять партії, що представляють різні інтереси, вони намагатимуться вибудувати політику саме на цих інтересах, що може суперечити перевагам партнерів, і такі коаліції, зазвичай, довго не існують.

Ще одним із важливих питань у рамках дослідження партійно-політичної відповідальності коаліцій є з’ясування оптимального часу утворення коаліцій. Науковці представляють свої аргументи на користь двох позицій. Одні стверджують, що коаліції політичних партій мають формуватися до виборів, оскільки при цьому виборцю простіше зрозуміти, яким буде майбутній політичний курс уряду, до складу якого увійде та чи інша політична партія. Так, професор політології університету в Монреалі (Канада) Андре Блейз, професор політології університету Дюк (США) Дж. Елдріч, доцент політології Ісландського університету І. Індридасон та Р. Левіне (університет Торонто) у статті “Чи виборці голосують за урядові коаліції?” стверджують, якщо вибори відбуваються за пропорційною

системою у багатопартійних системах, у 70% випадків уряди, сформовані після виборів, будуть коаліційними [3, с. 692].

Відповідно, раціональним виборцям, які усвідомлюють, що їхній вибір визначатиме політичне майбутнє країни, буде складніше приймати рішення на користь певної політичної сили. Дослідження вище вказаних авторів показують, що потенційні коаліції, які можуть утворитися після виборів, та очікувані зміни політичного курсу впливають на електоральний вибір не менше, ніж такі традиційні фактори як партійна належність, власні ідеологічні переконання та ставлення до політичних лідерів. У 10% випадків виборці змінюють свою точку зору та готові віддати перевагу голосуванню за коаліцію перед улюбленою політичною партією, якщо вірогідність перемоги коаліції є більшою та їх влаштовує запропонований нею політичний курс [3, с. 702].

Однак, у багатьох випадках рядовому громадянину може бути занадто складно передбачити можливі варіанти коаліцій та компроміси, на які ці об'єднання можуть змусити піти політичні партії. Тому автори приходять до висновку, що відповідальні політичні партії повинні чітко визначати, до яких із майбутніх коаліцій вони прагнуть увійти та від яких політичних позицій не відмовляться за жодних обставин. Якщо ж коаліції утворюватимуться після виборів, політичні партії використовуватимуть віддані за них голоси лише як аргумент у визначенні свого місця у коаліції.

Така ж точка зору висловлена у статті “Коли утворювати коаліції: раннє чи пізнє повідомлення про утворення коаліцій в експериментальній демократії”, де професор філософії Австралійського національного університету Роберт Гудін, професор економіки університету Макса Планка у Німеччині В. Гут та Р. Саусгрубер (університет м. Інсбрук, Австрія) досліджують переваги і недоліки формування коаліцій до і після оголошення результатів виборів [6].

Передвиборчі коаліції можуть бути занадто великими. Оскільки в умовах демократії неможливо точно визначити, яку саме кількість голосів отримає певна партія чи коаліція, політичні партії намагатимуться створити об'єднання на інших засадах, зокрема, ідеологічних. Щоб забезпечити свою участь у формуванні уряду, вони схилитимуться до об'єднання із більшою, аніж потрібно, кількістю партнерів, сподіваючись таким чином отримати необхідні голоси. Тобто, за таких умов політичні партії змушені йти на непотрібні компроміси, в той час як після оприлюднення результатів вони матимуть змогу формувати менші коаліції або із партіями, ближчими до себе за ідеологічними позиціями партіями, оскільки точно знатимуть, скільки голосів їм не вистачає для участі у формуванні уряду [6, с. 182].

Втім, є ймовірність того, що після виборів партії об'єднуюватимуться для того, щоб разом сформувати більшість, і політична позиція партнерів стане другорядною. Відмова від передвиборчих обіцянок обмінюватиметься на конкретні посади. Відтак, якщо коаліції формуються до виборів, партії більш схильні до об'єднання із тими партіями, чия політична позиція подібна до їх власної. Компроміси будуть меншими, а політичний курс – відповідатиме

партійній філософії усіх партнерів. Підсумовуючи, автори стверджують, що партії діятимуть більш відповідально, якщо формуватимуть коаліції ще до виборів, оскільки в такому разі виборці точно знатимуть, за який політичний курс вони віддають голоси [6, с. 189].

Детальніше проблему утворення таких коаліцій, які мають назву “електоральних” розглядає у статті “Формування передвиборчих коаліцій у парламентських демократіях” Сона Н. Голдер (університет штату Флорида, США) [5]. У багатопартійних системах політичні партії мають два можливих сценарії дій – утворити коаліції до виборів і йти на голосування єдиним блоком чи очікувати оголошення результатів виборів та на підставі отриманих голосів формувати коаліцію чи вступати до якоїсь із уже наявних. При цьому, політичний курс залежатиме від часу утворення коаліцій – до чи після виборів.

Для підтвердження своєї точки зору автор досліджує 292 виборів в 20 розвинутих парламентських демократіях у 1946-98 рр. У 44% випадків була утворена принаймні одна передвиборча коаліція, більш того, 25% урядів, сформованих після виборів, базувалися на передвиборчих угодах [5, с. 195]. Об’єднуючись до виборів, політичні партії прагнуть координувати свої виборчі стратегії, а не брати участь у виборах самостійно. Це може бути здійснено через колективну заяву лідерів партій про плани разом сформувати уряд у разі перемоги. Партії можуть також виступити під однією назвою або, навіть, єдиним списком. Проте, незалежно від форми, всі ці стратегії мають одну спільну рису: політичні партії не змагаються одна із одною, а координують свої дії та спільно формують як на передвиборчу стратегію, так і на майбутнє.

Утворення передвиборчих коаліцій є результатом переговорів щодо політичного курсу та розподілу посад. Цей процес є тривалим та складним, оскільки слід вирішити, яка із політичних партій отримає впливовіші міністерські посади, кандидати якої партії відмовляться від боротьби на користь інших кандидатів і в яких округах, та визначити, лідер якої з партій стане прем’єр-міністром. Відтак, члени усіх політичних партій повинні чітко бачити переваги формування коаліцій до виборів. Виборці можуть не голосувати за коаліції партій із несумісними політичними курсами, а формування коаліцій до виборів дає політичним партіям змогу вираженіше підходити до обрання партнерів [5, с. 196].

Проте, політичні партії будуть змушені відмовитися від значної частини своїх переконань та обіцянок на користь інших учасників коаліцій ще до виборів. З іншого боку, партія може мати кращі шанси потрапляння до парламенту у складі коаліції. Передвиборча коаліція може привабити більше виборців, аніж кожна із партій-членів окремо, особливо, якщо частина виборців прагне втілення певного політичного курсу.

Процес формування передвиборчої коаліції не є тотожним процесу утворення урядової коаліції. Усі переваги формування електоральних коаліцій втрачають сенс після виборів. Переговори розпочинаються уже після підрахунку голосів і переможця на виборах це не визначає. Але у

такому разі виборці не впливають на формування виконавчої влади, оскільки не володіють інформацією про те, який політичний курс втілюватиметься та від яких об'єктів політична партія буде змушена відмовитися.

Проте, урядові коаліції теж мають свої переваги. Шукаючи партнерів після виборів, політичні партії йдуть на менші поступки, оскільки знають, яка кількість мандатів у кожного із учасників переговорного процесу. Крім того, партія самостійно може отримати більше голосів, якщо рейтинги ідеологічно близьких партій низькі. При цьому політична партія може апелювати до результатів голосування, що змушують її до об'єднання, “перекладаючи відповідальність” за утворення саме такої коаліції на виборців. Високою є ймовірність такого “перекладання” у разі, якщо перед політичною партією буде стояти вибір – вступити у небажану коаліцію чи перейти в опозицію. Партії можуть прагнути зробити все можливе для недопущення приходу до влади радикально іншого уряду. Вони отримують більшу користь від участі у розподілі влади, хоч і втрачають частину виборців [5, с. 199].

Таким чином, автор наголошує на важливості формування коаліцій у багатопартійних системах, оскільки, навіть сильні партії поодиночки можуть програти об'єднаним слабшим партіям. До того ж, виборці більш схильні голосувати за коаліцію у парламентських республіках, оскільки при цьому вони усвідомлюють, що таким чином обирають виконавчу владу. Тобто, передвиборча коаліція може привабити більше виборців, ніж кожна із партій-членів окремо. Це також може трапитися, якщо частина виборців твердо переконана у необхідності втілення певного політичного курсу. В такому разі, шанси, що його втілить коаліція, зростають, крім того, виборці уникають процесу “лотереї” під час формування урядової коаліції із можливою відмовою чи зміною деяких позицій партій. З точки зору виборців краще проголосувати за наперед відому політичну програму, аніж чекати, до чого призведуть переговори із утворення коаліції в уряді. Зменшуючи непевність щодо урядової коаліції, а отже і щодо політичного курсу, який може втілюватися, партії, які формують передвиборчу коаліцію, приваблять більше голосів [5, с. 197].

Не менш важливим питанням, яке піднімають західні вчені, що розглядають політичну відповідальність коаліцій політичних партій, є форма правління у державі, яка безумовно здійснює визначальний вплив на місце партій у політичній системі. Х. А. Чейбаб (університет Єль), А. Пшеворські (університет штату Нью-Йорк) та С. Сайє (університет м. Пітсбург, США) у статті “Урядові коаліції та законодавчий успіх за президентіалізму та парламентаризму” досліджують і порівнюють процеси створення коаліцій за двох типів республіканського правління. Вони описують гіпотетичну ситуацію, коли у державі із багатопартійною системою жодна із політичних партій не отримала достатньо голосів для формування уряду самостійно, а досягти компромісу щодо утворення коаліції з певних причин не вдалось [4, с. 567].

Якщо такий сценарій матиме місце у парламентській державі, уряд не вдасться сформувати взагалі і відбудуться перевибори парламенту, після

яких ситуація може повторитися. При цьому ефективно не функціонуватиме ні виконавча, ні законодавча гілки влади. Якщо ж ця ситуація матиме місце у президентській чи напівпрезидентській республіці, президент залишиться на посаді і зможе управляти державою, доки коаліція не буде створена. Більш того, закони можуть прийматися і без утворення більшості у парламенті. Президент опиратиметься на свою партію у парламенті, яка для прийняття законів шукатиме ситуативного об'єднання із іншими фракціями [4, с. 567].

Таким чином, у державах із багатопартійними системами президентська форма республіканського правління буде ефективнішою, ніж парламентська. Базуючись на дані, що протягом 1946-95 рр. 163 із 291 прем'єр-міністрів країн-членів Європейського союзу були відправлені у відставку передчасно, автори приходять до висновку, що з одного боку, парламентські режими є гнучкішими, однак, президентські – стабільнішими [4, с. 567]. Так, президент залишається на посаді незалежно від зміни законодавчих коаліцій. Крім того, якщо за парламентаризму коаліції утворюються між різними партіями, які змушені поступатися певними політичними пріоритетами та обіцянками, то у президентській республіці президент може запросити до уряду представників різних партій. При цьому він вирішує, прийняти чи не прийняти пропозиції спільного втілення політичних програм від інших партій, не ризикуючи при цьому посадою. У відповідь на запрошення президента, інші партії можуть гарантувати йому законодавчу підтримку.

Відтак, у президентських республіках утворюється менше коаліцій, проте і необхідність їх формування менша. Так, з одного боку, якщо президенту протистоїть сильна організована парламентська опозиція, важко уникнути конфліктів у владі, що породжує тезу про практичну недосяжність стабільності у багатопартійних президентських республіках [4, с. 565]. З іншого боку, гнучкість парламентаризму може бути і його недоліком. Позачергові або дострокові вибори у парламентських державах відбуваються в середньому кожні дев'ять років, тобто через два скликання парламенту. Водночас президенти можуть перебувати на посаді один чи більше термінів незалежно від законодавчої підтримки та утворення коаліцій. Хосе Сарні був бразильським президентом за трьох законодавчих коаліцій, його наступник Франк Коллор пережив формування чотирьох коаліцій. Коли йому був оголошений імпічмент, віце-президент Ітамар Франко завершував термін повноважень за підтримки п'яти коаліцій. Тобто, законодавчі коаліції можуть змінюватися залежно від питання чи закону, які виносяться на голосування. Можлива і така ситуація, коли політичні партії голосують спільно лише за певні закони, а за інші – ні. Приклади цього теж є (Соціалістична Народна партія Данії у 1966-68 та 1971-71) [4, с. 569].

Тобто, автори наголошують на прихильності до парламентаризму та намагаються з'ясувати, що ж є дійсною причиною слабкості президентських режимів в усіх державах, що запроваджували чи запроваджують їх, окрім США. Вони припускали, що таким фактором є складність формування коаліцій політичних партій, що своєю чергою, призводить до законодавчого тупика, проте, ця гіпотеза не підтвердилась. Проблеми утворення коаліцій

практично однакові і за президентської, і за парламентської форми правління і кожна із цих форм має свої переваги та недоліки в цьому контексті.

Б. Шлоєр, доктор права (Німеччина), аналізує практичні аспекти формування коаліцій на прикладі Німеччини. Тут, як правило, об'єднання здійснюється після голосування, хоча в політичній практиці є випадки, коли про утворення майбутньої коаліції оголошували ще під час передвиборчої кампанії. У процесі переговорів визначаються спільні точки зору, на основі яких формується одна велика політична програма. Найсильніша партія зазвичай отримує посаду федерального канцлера, а партнери розподіляють посади федеральних міністрів. Партнери по коаліції зобов'язуються координувати всі аспекти своєї діяльності та прагнути до досягнення консенсусу при вирішенні будь-яких як процедурних, так і кадрових питань. Обумовлюється також спільна робота в парламенті. Будь-які законотворчі ініціативи вносяться за домовленістю фракцій, а заяви робляться від імені коаліції. Депутати від політичних партій, що входять до коаліції, зобов'язуються голосувати одностайно з будь-яких питань [1, с. 123].

Усі ці пункти фіксуються у коаліційних договорах, які публікуються у ЗМІ. Якщо один із партнерів коаліції якимось чином порушує умови договору, він буде змушений пояснити причини таких дій та відповідати за них. Тобто, партії не зацікавлені у цьому, оскільки опозиція чи навіть їхні партнери можуть використати ситуацію на свою користь.

Шлоєр також виокремлює три типи коаліцій в державі. Якщо велика політична партія об'єднується із меншою, голоси якої є вирішальними для прийняття політичних рішень, така коаліція є маленькою. Якщо ж між собою об'єднуються приблизно однакові за розміром партії, які мають високий рейтинг та значну кількість місць у парламенті – така коаліція є великою. Її перевагою є те, що вона має кваліфіковану більшість, тобто одержує право внесення змін до Конституції. Таке об'єднання є доцільним, якщо потрібні значні зміни в суспільстві, оскільки вона забезпечує демократичну легітимність діяльності як парламенту, так і уряду. Однак, ця коаліція не захищена від помилок, оскільки відсутня сильна опозиція, яка б забезпечувала контроль та критику діяльності парламентської більшості та уряду. Нарешті, третім типом коаліції є всепартійна. Такий союз є об'єднанням усіх партій у парламенті. Оскільки тут опозиція взагалі відсутня, ця коаліція порушує основні принципи демократії. Проте, вона може існувати в екстремальних умовах, як тимчасовий захід для вирішення нагальних проблем суспільства [1, с. 125-126].

Таким чином, проблема партійно-політичної відповідальності отримала велику увагу західних науковців протягом ХХ століття. Доведено, що механізми цієї відповідальності можуть бути дієвими та ефективно реалізуватися, навіть, за багатопартійних систем та коаліційних урядів. Вчені обґрунтовують, за яких умов забезпечується виконання передвиборчих обіцянок, а компроміси та домовленості, які неодмінно супроводжують процес утворення коаліцій, не змушують партії відступати від своїх поглядів та принципів, які формувалися протягом десятиліть. З'ясовується доцільність

формування коаліцій до та після виборів та виокремлюються основні типи коаліцій. Оскільки у цій статті проаналізовано та систематизовано погляди та підходи провідних західних вчених на партійно-політичну відповідальність коаліцій, на цій основі можна проводити подальше дослідження особливостей відповідальності політичних партій в Україні не лише в контексті утворення цих об'єднань, а й з точки зору форми правління, яка буде оптимальною для нашої держави.

1. Шлоер Б. Пробільшість і меншість у парламенті ФРН // Парламентаризм в Україні: теорія і практика: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-й річниці з дня проголошення незалежності України та 5-й річниці з дня прийняття Конституції України: 26 черв. 2001 р. — К., 2001. — С. 122-126.; 2. Bawn R. Short versus Long Coalitions: Electoral Accountability and the Size of Private Sector // American Journal of Political Science. — 2006. - Vol. 50, № 2. — P. 251-266.; 3. Blais A., Aldrich J. H., Indridason I. H., and Levine R. Do Voters Vote for the Government?: Testing Downs' Pessimistic Conclusion // Party Politics. — 2006. — № 12. — P. 691-705.; 4. Cheibub J. A., Przeworski A., and Saiegh S. M. Government Coalitions and Legislative Success under Presidentialism and Parliamentarism // British Journal of Political Science. — 2004. — Vol. 234, № 4. — P. 565-588.; 5. Golder S. N. Pre-Electoral Coalition Formation in Parliamentary Democracies // British Journal of Political Science. — 2006. — Vol. 36, № 2. — P. 193-213.; 6. Goodin R. E., Werner G., and Sausgruber R. When to Coalesce: Early versus Late Coalition Announcement in an Experimental Democracy // British Journal of Political Science. — 2008. — Vol. 38, № 1. — P. 181-192.

Л. Левченко

КОНФОРМНА ПОВЕДІНКА ОСОБИСТОСТІ ЯК РЕАКЦІЯ НА ГРУПОВИЙ ТИСК

У широкому розумінні конформізм як форма політичної поведінки характеризується підпорядкуванням людини соціальній групі.

Як зауважує І.Кон, «на рівні побутової свідомості цей феномен зафіксовано давно в казці Г.-Х. Андерсена про голого короля» [3, с. 296].

Щоб позбавитися цього негативного відтінку, в науковій літературі частіше говорять не про конформізм, а про конформність, або конформну поведінку, маючи на увазі чисто психологічну характеристику позиції індивіда відносно позиції групи, прийняття або неприйняття ним певного стандарту думки, яка притаманна групі, ступінь підпорядкування індивіда груповому тиску [1; 2; 3; 6; 7, 8].

На характер поведінки суб'єкта політики здійснюють вплив різні чинники. Серед них можна виділити:

а) внутрішні (їх носієм є власне суб'єкт політики);

б) зовнішні (вплив середовища на суб'єкт політики). Вони можуть бути представлені через фактори свободи і насилля, які в заданому ними